

Rewitalizacja – Gminne Programy Rewitalizacji

Czy może być zielono?

W I T A L I Z A C J A

Województwa Opolskiego

Arkadiusz Tkocz

28 kwietnia 2021 r.

Plan wystąpienia

1. *Rewitalizacja – nowe podejście*
2. *„Zielono mi” – przykłady rozwiązań w rewitalizacji*
3. *Zróbmy to razem - Rewitalizacja w Województwie Opolskim – zaproszenie do wspólnego Zadania*

Czym jest rewitalizacja – Nowe podejście!

- **Rewitalizacja** – co to takiego?

(łac. re- + vita – dosłownie: „przywrócenie do życia, ożywienie”), ang. revitalization, urban renewal, urban redevelopment, gentrification

- USTAWA z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji

„Art. 2. [Rewitalizacja; interesariusze]

1. Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.”

- „Art. 52. Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych do 31.12.2023 r. w oparciu o Lokalne Programy Rewitalizacji.” (Od 1 stycznia 2024 roku realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie możliwa wyłącznie w oparciu o Gminne Programy Rewitalizacji (GPR).

Czym jest rewitalizacja – Nowe podejście!

Definicja Rewitalizacji – Krajowe Centrum Wiedzy o Rewitalizacji

*„**Rewitalizacja** to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub **środowiskowe**), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji.”*

Czym jest rewitalizacja – Nowe podejście!

- **Podstawowy cel rewitalizacji** to poprawa jakości życia mieszkańców miast
- **Wymiary działań rewitalizacyjnych wg. Lorensa:**
 - „urbanistyczno-architektoniczny – związane z remontami, modernizacjami lub rewaloryzacjami obiektów zabytkowych (w tym m.in. mieszkaniowych, przemysłowych, powojaskowych) wraz ze świadomym kształtowaniem tożsamości kulturowej danego obszaru;
 - techniczne – związane z poprawą infrastruktury technicznej i drogowej;
 - społeczne – związane z rozwiązywaniem problemów społecznych i przeciwdziałaniem negatywnym zjawiskom społecznym (w tym m.in. patologiom, wykluczeniu społecznemu), a także z poprawą bezpieczeństwa;
 - ekonomiczne – związane z ożywieniem gospodarczym, w tym z wspieraniem przedsiębiorczości, rozwoju turystyki i wdrażania projektów prywatnych;
 - środowiskowy – związane z poprawą stanu środowiska naturalnego, likwidacją zanieczyszczeń i emisji, poziomu hałasu”.
- **Jakość życia** – środowiskowe czynniki jakości życia w mieście:
 - poziom zanieczyszczenia powietrza, ilość zieleni i jej stan
 - warunki przewietrzania,
 - poziom hałasu,
 - wilgotność i temperatura powietrza,
 - stan zanieczyszczenia wód oraz gleb,
 - krajobraz miejski

Rewitalizacji a zieleń miejska

Raport NIK „Zarządzanie zielenią miejską” 2017r. „Z punktu widzenia inwestorów, ze względu na wysokie ceny gruntów w centrach miast, preferowane jest maksymalne wykorzystanie powierzchni działek pod zabudowę, często kosztem zieleni.”

Ocena Ogólna

„W ocenie NIK kontrolowane miasta skutecznie zarządzały zielenią miejską poprzez właściwe utrzymanie i zagospodarowanie terenów zieleni, współpracę ze społecznościami lokalnymi i podejmowanie działalności edukacyjnej i informacyjnej⁵. Tylko w jednym z kontrolowanych miast stwierdzono liczne nieprawidłowości oraz małą aktywność po stronie władz samorządowych w badanym obszarze⁶.

Zastrzeżenia NIK budzi niedostateczne uwzględnianie problematyki ochrony terenów zieleni w procesach planowania przestrzennego.

NIK zwraca uwagę, że samorządy skontrolowanych miast nie posiadały kompletnych danych o powierzchniach terenów zieleni oraz liczbie usuniętych i posadzonych drzew i krzewów.”

Problemy w rewitalizacji

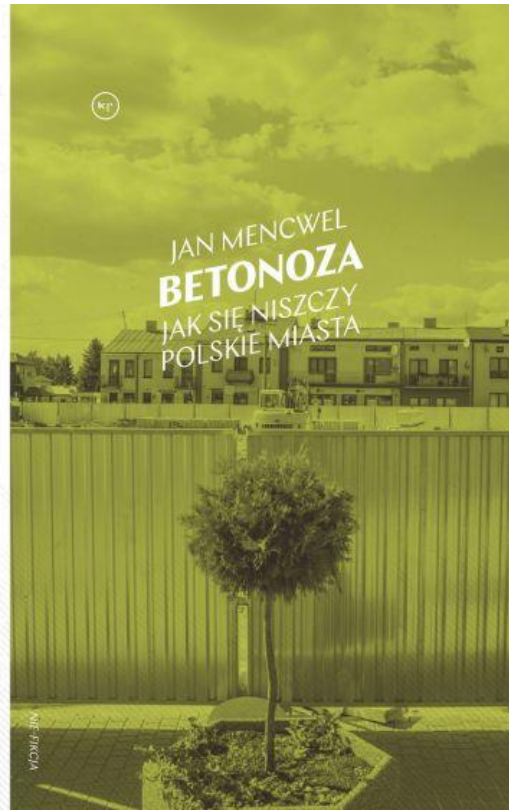
Badania - Ewaluacja systemu zarządzania i wdrażania procesów rewitalizacji w Polsce, (red. A. Jadach-Sepioło, IRMiR, 2021),
Cel: ocena dotychczasowego systemu prowadzenia rewitalizacji oraz sformułowanie wniosków i rekomendacji dotyczących jego dalszego funkcjonowania.

Wyniki badań: Negatywnym i niezamierzonym efektem działań rewitalizacyjnych jest ujemna ocena rezultatów projektów zakładających zmianę zagospodarowania przestrzeni publicznych w celu nadania jej nowych funkcji, w szczególności **betonowanie rynków i niewystarczającą ilość zieleni.**

Problemy w rewitalizacji

W książce „**Betonoza. Jak się niszczy polskie miasta**” (Wydawnictwo Krytyki Politycznej, 2020), **Jan Mencwel** docieka, dlaczego kolejne drzewa znikają pod betonowymi placami. Czy Polacy kochają beton i nienawidzą drzew? Można tak pomyśleć, przyglądając się przemianom polskich miast i miasteczek. Czy naprawdę zalewanie rynku betonem zasługuje na miano „**rewitalizacji**”? Czy inwestorzy w końcu rozumieją, że ludzie potrzebują nie tylko metrów kwadratowych, ale też mieć gdzie wyjść na spacer? A w obliczu zmieniającego się klimatu zieleni w miastach potrzebujemy jak nigdy dotąd.

Wg. autora: „**Miasto będzie zielone albo nie będzie go wcale**. Musimy być świadomi tego, że w warunkach kryzysu klimatycznego niemożliwe stanie się przetrwanie bez drzew i terenów zielonych, bo zabiją nas fale ekstremalnych upałów albo zaleją nawalne deszcze. W związku z tym przyszłość i nowoczesność powinna być dziś zdefiniowana zupełnie inaczej. **Rewitalizacji zaś trzeba oddać jej pierwotne, dosłowne i rzeczywiste znaczenie: *przywracanie życia*.**”

Problemy w rewitalizacji

**Rynek w Skierniewicach
po rewitalizacji**

**Rynek w Skierniewicach
przed rewitalizacją**

Problemy w rewitalizacji

Rynek w Skierniewicach

Problemy w rewitalizacji

Jan Mencwel: Nadchodzi zielona fala w polskich miastach.

„Tematy miejskie dotąd nikogo nie wyprowadzały na ulicę. Aż nagle sprawa zieleni zaangażowała ludzi, często pomimo różnic światopoglądowych. Pojawiają się kolejne stowarzyszenia broniące zieleni i przynosi to efekty. Burmistrzowie i prezydenci coraz częściej muszą odkręcać swoje decyzje, wstrzymywać warte grube miliony inwestycje, bo widzą, że mieszkańcy ich nie chcą.”

Zieleń w mieście

Tereny zieleni stanowią naturalny filtr zanieczyszczeń gazowych, w tym pyłów zawieszonych, redukując jednocześnie nadmierne ilości dwutlenku węgla w atmosferze. Ich rola w ciągu ostatnich dekad nabiera coraz większego znaczenia. Postępujące zmiany klimatu wymagają intensyfikowania działań adaptacyjnych, dlatego też badania zieleni miejskiej są tak istotne.

Zieleń w mieście

Średni udział terenów zieleni w całkowitej powierzchni miasta:

(Łachowski W., Łączek A., 2020, Tereny zielone w dużych miastach Polski. Analiza z wykorzystaniem Sentinel 2, Urban Development Issues, vol. 68(1), 77–90. <https://doi.org/10.51733/udi.2020.68.07>)

- Najwyższym udziałem zieleni w powierzchni miasta odznaczają się: Koszalin (70%), Zielona Góra (67,5%), Kielce (66,8%), Dąbrowa Górnicza (63,4%) oraz Bielsko-Biała (62,9%).
- Najniższe wartości występują natomiast w: Opolu (25,2%), Kaliszu (28,1%), Białymstoku (35,1%), Lublinie (36%), Gdańsku (40,1%) oraz we Wrocławiu (40,9%).
- Największe polskie miasta tj. Kraków i Warszawa charakteryzują się wartościami udziału terenów zieleni powyżej średniej krajowej.

Zieleń w mieście

Stopień pofragmentowania zieleni w miastach:

- Najwyższym stopniem pofragmentowania charakteryzowały się miasta takie jak: Kalisz (0,55), Opole (0,4), Wrocław (0,39), Lublin (0,39), Łódź (0,34) oraz Gorzów Wielkopolski (0,34).
- Najbardziej spójną strukturą terenów zieleni odznaczały się: Gdynia (0,12), Koszalin (0,12), Zielona Góra (0,13), Katowice (0,15), Elbląg (0,15) oraz Dąbrowa Górnicza (0,16).

Błękitno-zielona infrastruktura dla łagodzenia zmian klimatu w miastach. Katalog techniczny, Ecologic Institute i Fundacja Sędzimira, 2019

Wprowadzając elementy błękitno-zielonej infrastruktury, takie jak **zielone dachy i fasady** czy **systemy zrównoważonej gospodarki wodą deszczową**, miasta mogą przyczyniać się do ograniczenia skutków zmian klimatu oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych, osiągając jednocześnie liczne korzyści społeczne, ekonomiczne i środowiskowe.

Błękitno-zielona infrastruktura to **rozwiązania oparte na przyrodzie**. Sprawdzają się one w warunkach miejskich, gdzie z powodzeniem mogą uzupełniać lub zastępować tradycyjne „szare” rozwiązania, równocześnie regulując temperaturę powietrza oraz magazynując i oczyszczając wodę deszczową.

W przeciwieństwie do swoich tradycyjnych odpowiedników, elementy błękitno-zielonej infrastruktury często pełnią wiele funkcji jednocześnie. Jest to szczególnie istotne w kontekście łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu w miastach. Dla przykładu, błękitno-zielona infrastruktura, której głównym zadaniem jest zatrzymanie wody deszczowej w miejscu opadu, może równocześnie pochłaniać dwutlenek węgla, zmniejszać zanieczyszczenie powietrza lub łagodzić efekt miejskiej wyspy ciepła.

Zielone przystanki

Wrocław

Kalisz

Kraków

Siemiatycze

Zielona Góra

Toruń

Warszawa

Poznań

Opole

Białystok

Kraków

I inne.

Narzędziownik, czyli ścieżki realizacji GPR Miasta Wrocław na lata 2018-2028: „Zróżnicowanie przestrzeni publicznej w obszarze rewitalizacji powinno uwzględniać wprowadzenie nowej i wykorzystanie już istniejącej zieleni, ze szczególnym uwzględnieniem drzew i zieleni wysokiej. Niewielka ilość drzew bądź zupełny ich brak w przestrzeni publicznej wskazywany jest jako jeden z największych problemów przestrzennych obszaru rewitalizacji, negatywnie wpływając na jego wizerunek i jakość życia jego mieszkańców. Aby poprawić sytuację, należy wprowadzać nie tylko nowe nasadzenia w ramach przedsięwzięcia Zieleń wysoka: zadrzewienie Śródmieścia, ale **wykorzystywać już istniejący drzewostan, tworząc m.in. parki kieszonkowe.**”

NARZĘDZIOWNIK
czyli ścieżki
realizacji Gminnego
Programu Rewitalizacji
Miasta Wrocław
na lata 2018-2028

Wrocław, marzec 2019

Ogrody społeczne

KRAKOWSKI OGRÓD SPOŁECZNY to ogólnodostępne miejsce umożliwiające aktywne bądź bierne spędzanie czasu w otoczeniu zieleni.

Kliny Zieleni

SŁUPSKIE KLINY ZIELENI to osiem połączonych ze sobą funkcjonalnie i przestrzennie zadań, obejmujących działania mające na celu stworzenie klinów zieleni ciągnących się od obrzeży miasta do jego centrum.

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

ŁÓDŹ REWITALIZUJE

PARK LINEARNY

(PODŁUŻNY PAS ZIELENI)

AL. KOŚCIUSZKI-GDAŃSKA

Park linearny w Łodzi

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

Parklety

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

Parklet w Łodzi

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

Parklet w Warszawie

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

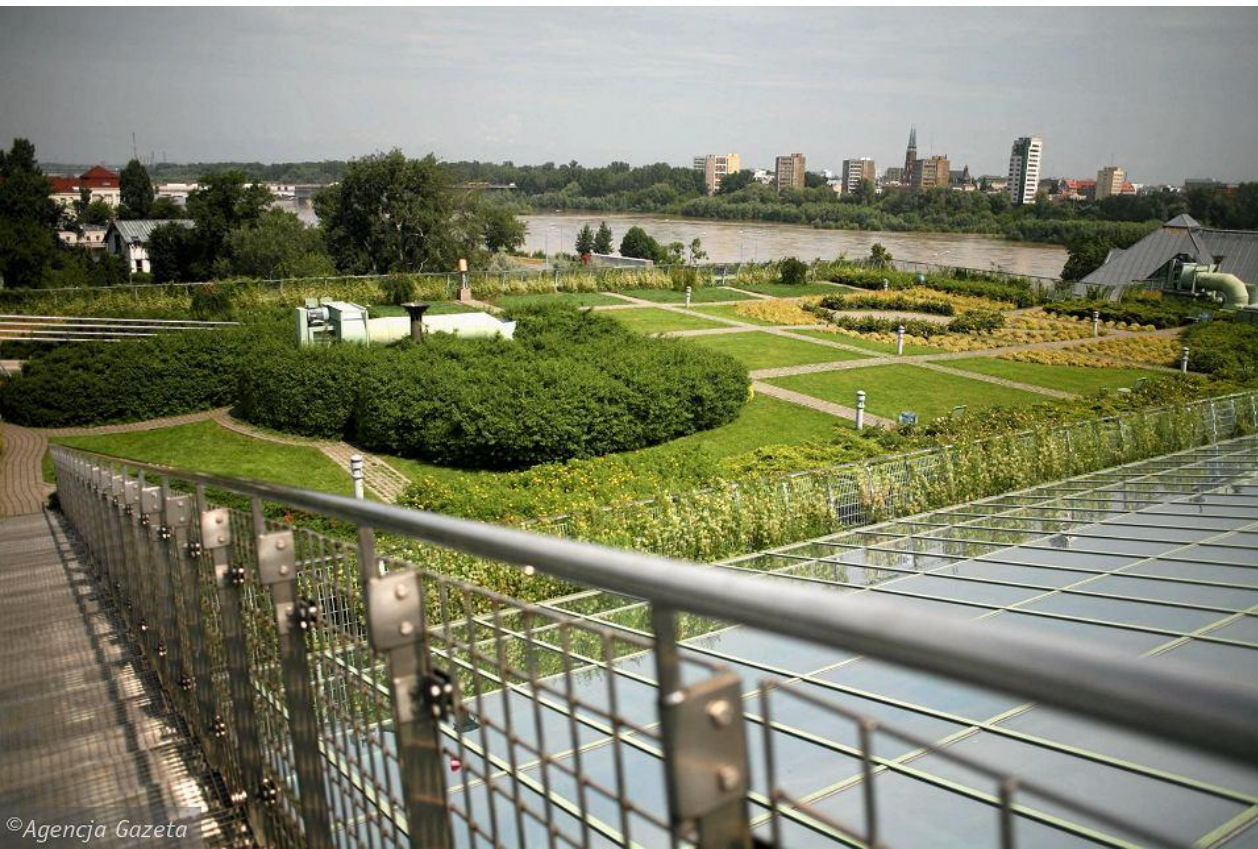
**Park wodny w Jaworznie –
rewitalizacja przestrzeni publicznej**

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

**Zielone przystanki
w Poznaniu**

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

**Zielony ogród na dachu
Biblioteki UW**

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

**Zielone dachy
we Wrocławiu**

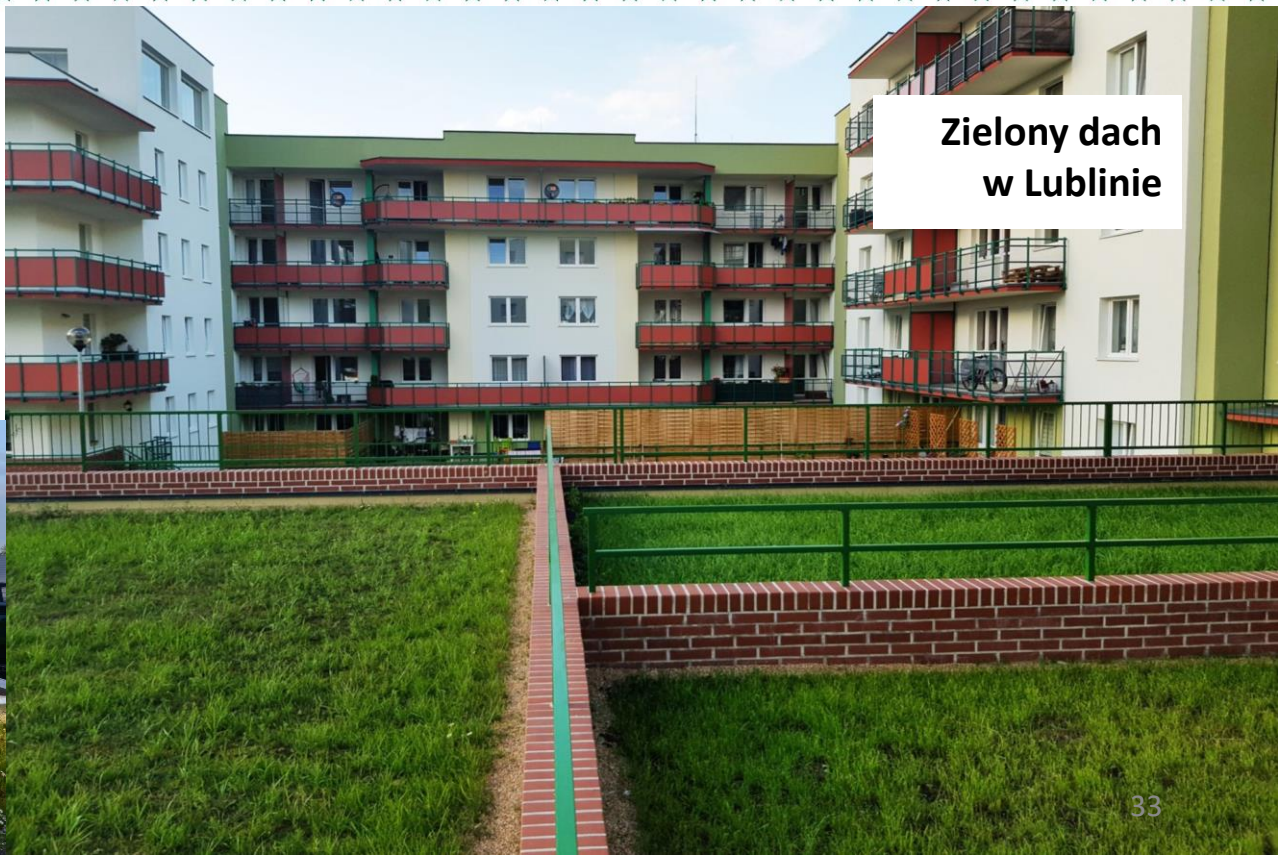

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

**Zielony dach
w Krakowie**

**Zielony dach
w Lublinie**

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

**Zielone elewacje
we Wrocławiu**

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

Wrocław

Zielone elewacje

Wrocław

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

**Ogrody deszczowe
w gruncie - Marki**

Przykłady rozwiązań w rewitalizacji

**Ogrody deszczowe
w pojemnikach - Gdańsk**

Główne założenia Zadania

**Zadanie realizowane
w ramach umowy dotacji
nr DPT/BDG-II/POPT/264/19
z 19.12.2019 r. z póź. zm.**

GŁÓWNY CEL:
wzmocnienie zdolności
JST Opolszczyzny do
programowania i
wdrażania działań
rewitalizacyjnych
w gminach

Wsparcie Urzędów Marszałkowskich w
zakresie wzmocniania zdolności JST do
programowania i wdrażania działań
rewitalizacyjnych

Wsparcie gmin województwa opolskiego
w przygotowaniu i koordynacji
programów rewitalizacji

Gminy Województwa Opolskiego

Społeczeństwo lokalne

Ministerstwo Funduszy
i Polityki Regionalnej

Województwo
Opolskie

**Uczestnicy działań
edukacyjnych:**
89 - osób
56 - gmin WO

**Okres realizacji wsparcia w ramach dotacji:
1.11.2019 r. - 31.12.2022 r.**

Główne działania w ramach Zadania

Zadanie

Lp.	GŁÓWNE DZIAŁANIA PROJEKTOWE
1	FUNKCJONOWANIE ZESPOŁU DS. REWITALIZACJI
2	DZIAŁANIA EDUKACYJNE DLA GMIN , w tym: ▪ organizacja szkoleń, seminariów i warsztatów (4 moduły tematyczne) ▪ przeprowadzenie czterech wyjazdów studyjnych (lokalnych i regionalnych) ▪ indywidualne doradztwo eksperckie, wizyty na miejscu, analiza materiału on-line
3	ANALIZA PROGRAMÓW REWITALIZACJI - ekspertyza zewnętrzna, ukierunkowana na wskazanie dobrych i złych praktyk oraz wypracowanie zaleceń przydatnych przy sporządzaniu GPR
4	DZIAŁANIA UPOWSZECHNIAJĄCE I PROMOCYJNE: ▪ organizacja konferencji regionalnych (II kwartał 2021 i IV kwartał 2022) ▪ popularyzacja rewitalizacji m.in. za pomocą: podstrony internetowej ▪ wydanie publikacji o rewitalizacji ▪ cyfryzacja programów rewitalizacji ▪ System Informacji Przestrzennej - SIP

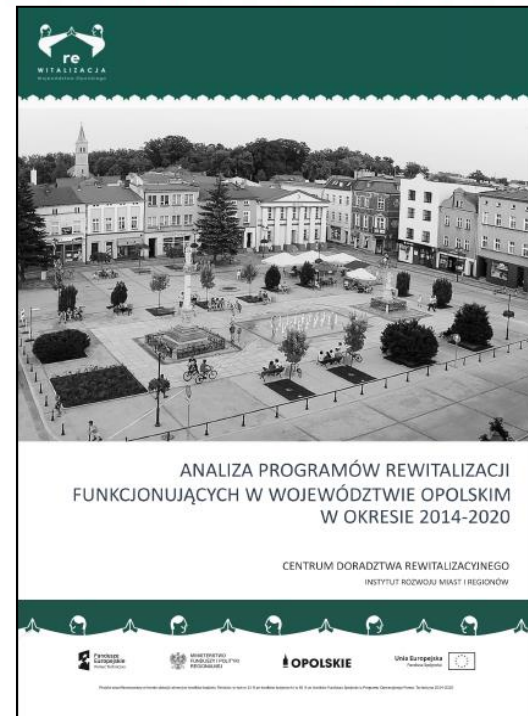
Cel i obszary strategiczne analizy

Zadanie

Główny cel analizy - pogłębiona ocena gminnych i lokalnych programów rewitalizacji (PR) funkcjonujących w województwie opolskim od 2014 roku i analiza potrzeb oraz sformułowanie wyzwań rewitalizacyjnych do 2027 roku.

Raport końcowy z analizy rewitalizacyjnej zawiera:

- analiza zapisów PR pod kątem: celów i kierunków działań, zdiagnozowanych problemów, obszarów rewitalizacji, systemów wdrażania, mechanizmów włączenia społecznego, monitorowania i sprawozdawczości;
- identyfikacja problemów w programowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji działań rewitalizacji oraz budowaniu partycypacji w rewitalizacji;
- monitoring stopnia realizacji PR na poziomie lokalnym, w tym ocena realizacji projektów (działań) objętych ww. programami;
- analiza potrzeb rewitalizacyjnych na obszarach miejskich i wiejskich, z perspektywy gmin województwa opolskiego po 2020 roku;
- przygotowanie instytucjonalne JST do opracowania gminnych programów rewitalizacji oraz wdrożenia narzędzi rewitalizacyjnych wynikających z ustawy;
- sformułowanie dobrych praktyk i wyzwań pod kątem opracowania GPR oraz zaleceń na lata 2021-2027.

Analiza Programów Rewitalizacji funkcjonujących w województwie opolskim w okresie 2014-2020

Mapa 1. Zróżnicowanie struktury obszarów rewitalizacji w gminach WO

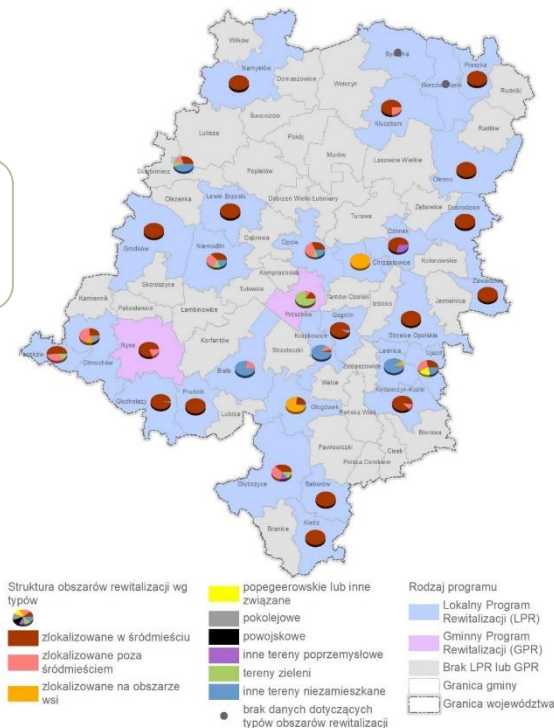
W województwie opolskim obowiązują 32 programy rewitalizacji:

- 2 GPR opracowane na podstawie ustawy o rewitalizacji (Nysa, Prószków)
- 29 Lokalnych Programów Rewitalizacji
- 1 PR gminy wiejskiej Chrzęstowice

Gminy wiejskie zostały wyłączone ze wsparcia działań rewitalizacyjnych w ramach RPO WO 2014-2020

Metody i techniki badawcze zastosowane w analizie:

Analiza dokumentów	a) 31 PR w WO (2 GPR i 29 LPR) b) badania i analizy w zakresie rewitalizacji c) ustawy, rozporządzenia i wytyczne d) sprawozdania, raporty z monitorowania programów rewitalizacyjnych WO
CAWI	71 gmin województwa opolskiego
Panele dyskusyjne	a) warsztat z Zespołem ds. rewitalizacyjnym b) warsztat z przedstawicielami gmin WO

- **Wykonawca:** Instytutu Rozwoju Miast i Regionów pod redakcją: K. Spadło i dr A. Jadach-Sepiolo
- **Okres realizacji:** od 8 kwietnia do 21 grudnia 2020 r.

GPR'y w województwach

Zadanie

L.p.	Województwo	Liczba programów rewitalizacji w wykazie (31.12.2018)	Liczba programów rewitalizacji w wykazie (31.03.2020)					Liczba gmin w województwie	Rewitalizacja w gminach
			ogółem	gminy wiejskie	gminy miejsko-wiejskie	gminy miejskie	GPR		
1	Dolnośląskie	118	119	35	51	33	12	169	69,82%
2	Kujawsko-Pomorskie	117	127	77	33	17	10	144	81,25%
3	Lubelskie	131	133	94	19	20	9	213	61,50%
4	Lubuskie	54	54	19	27	8	8	82	65,85%
5	Łódzkie	49	49	21	13	15	7	177	27,68%
6	Małopolskie	142	142	85	44	13	138	182	78,02%
7	Mazowieckie	142	147	70	43	34	18	314	45,22%
8	Opolskie	31	31	0	28	3	2	71	43,66%
9	Podkarpackie	84	85	44	25	16	12	160	52,50%
10	Podlaskie	53	55	23	19	13	17	118	44,92%
11	Pomorskie	26	27	0	11	16	15	123	21,14%
12	Śląskie	120	123	57	18	48	19	167	71,86%
13	Świętokrzyskie	75	76	45	27	4	10	102	73,53%
14	Wielkopolskie	142	143	55	72	16	17	116	122,41%
15	Zachodniopom.	92	96	38	48	10	6	226	40,71%
16	Warmińsko-Mazurskie	27	32	0	18	14	0	113	23,89%
Razem		1 403	1 439	663	496	280	300	2 477	56,64%

Dziękuję za uwagę!

Rewitalizacja w Województwie Opolskim:

<https://rewitalizacja.opolskie.pl/>